

PANIENSKI (277) ai

panieński (277), [panniejski].

-e- (276), -ę- (1).

a jasne (w tym 6 r. błędne znakowanie); -e- (60), -é- (1) *OrzQuin*.

sg m N panieński (33). ◇ G panieńskiego (25); -ého (2), -ego (1) *OpecŻyw* (2:1), -(e)go (22). ◇ A panieński (30). ◇ I panieńskim (7). ◇ L panieńskim (23). ◇ V panieński (3). ◇ f N panieńską (15); -å (13), -(a) (2). ◇ G panieńskiej (34), panieńskie *OpecŻyw* (4); -ěj (3), -(e)j (31). ◇ D panieńskiej (3); -ěj (2), -(e)j (1). ◇ A panieńską (13). ◇ I panieńską (1). ◇ L panieński(e)j (6). ◇ n N panieńskie (7); -é (1), -(e) (6). ◇ G panieńskiego (8); -ego (1), -(e)go (7). ◇ A panieńskie (4); -é (3), -(e) (1). ◇ I panieńskim (7). ◇ L panieńskim (6). ◇ pl N subst panieński(e) (4). ◇ G panieńskich (12). ◇ D panieńskim (1). ◇ A subst panieńskie (13); -é (4), -(e) (9). ◇ If panieńskimi (11), panieńskimi (2); -emi *Mącz*; -imi : -emi *OpecŻyw* (5:1); ~ -emi (1), -(e)mi (1). ◇ L panieńskich (4), [panieński(e)ch]. ◇ sg D n skostn po panieńsku (1).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

I. Przymiotnik od „panna” (262) :

1. Od znac. ‘dziewczyna, młoda kobieta’; *virgineus Mymer*¹, *Calep, Cn*; *virginalis Mącz, Calep, Cn*; *virginarius Cn* (70) : *Mymer*¹ 23v; *Mącz* 499a; *Virginalis – Panienski. Quod est dignum virgine, aut quod ad virginem pertinet Calep* 1128a, 1128a.

a. Odnosi się do panny ogólnie lub do panny nieokreślonej (40) :

Wyrażenia: »panieński(e) lata, wiek« (1:1): Toć zwiąftowanie [...] nie było [...] w dziecińftwie: ále aż w dorofłych pánieńfkich lećiech *CzechEp* 192; *PaxLiz* B3v.

»panieńska młodość« (1): (*nagł*) *NAGROBEK IEDNEY PANNIE*. (-) TV on napiękniefzy kwiat pánieńfkiefy młodości [...] leży pochowany *SzarzRyt* D2.

»panieńska płeć« = *dziewczyna(-y)* [*szyk* 3:2] (5): *GlabGad* A2; *BielKron* 55; *Mącz* 396b; O nie zwyciężona ćierpliwości/ w Chryftušie Pánie náfzym/ ktora ták mdłą á nie potężną płeć pánieńfką [*tj. św. Martynę*] mężną czyni *SkarŻyw* 21; Milczenie Pánieńfkiefy płći nawięcey przyftoyne *BielSjem* 16.

»stan panieński« = *dziewczyny* (1): Tego to tedy corkę wzięł w małżeńftwo łobie/ Cnoty święte y śliczność widząc w iey ołobie. Y to wżyfłtko nád co łtan Pánieńfki nie może/ Mieć więcey/ ku zacności przednie dąry Boże. *KołakCath* B2v.

»panieńska wina« = *utrata dziewictwa* (1): [*Europa uprowadzona przez byka skarży się*.] Máło iefł iedną śmierć pánieńfkiefy winie. *KochPieś* 7.

Zestawienie: »panieński piesek« = *piesek rasy maltańskiej; canis Meliteus Murm, Mymer*¹ *BartBydg* [*cf Militaei catuli [...] quae ad feminarum delicias ex Melita [= z Malty] advehebantur Calep* 1605/ 190b] (4): *Canis meliteus, ein iunckfraw hundlein. Pányenłky pyešek. Murm* 40; *Mymer*¹ 26; *BartBydg* 22, 88b.

α. Należący do panny; w przen (1) : gdzye iefł fwięta cnotá/ Tám nie trzebá ni pereł/ ni żadnego złotá. To iefł pánieńfki połag *RejZwierz* 40v.

β. *Przeznaczony, odpowiedni dla panny lub panien (8)* : *Mącz* 422b; oczy ná fię gdy ze łzkoły pánieńskiey łzłá/ łyná Rzymńkiego Stárołty Semproniułzá obrociłá. *SkarŻyw* 68.

Wyrażenie: »panieński(e)(-a) ubior, odzienie, szata« = *virginalis habitus a. vestitus* *Mącz* (3:2:1): [Achilles] przeto prosił áby był wyzwolon z błazeńskiego pánieńskiego vbioru/ á we zbroię co nawiętszą był vbran *BielKron* 56v; [Aleksander I] obrawłzy trzydzyeści młodzyeńczykow gładźnych/ kázał fie im w pánieńkie odzyenie vbrác *BielKron* 116v, 56; *Mącz* 499a; Y zaż ten nie záłżył naywiętszý zapłáty/ Który żeby zábit był/ zwłókl pánieńkie łzáty? *GórnTroas* 19; *ZbylPrzyg* B3v.

γ. *Składający się z panien, w którym panny uczestniczą (2)* : IA to Klelia płynę Przez Tybrową wodę/ A zá łobą zakłádný huł pánieńki wiodę. *KochFrag* 40.

W przeciwstawieniu: »panieński ... mężski« (1): á ktemu áby [tańce] były pánieńkie ofobno á mężskie ofobno. *ModrzBaz* 55.

δ. *Którego panna jest obiektem, dokonany na pannie (7)* :

Wyrażenie: »gwałt (a. gwałcenie), gwałtownik panieński(e)« = *stuprum (virginum)* *Modrz, JanStat* [szyk 6:1] (6:1): gdy iáki złoczyńcá [...] będzie włápiony [...] ná gwałceniú Pánieńskim [...] *GroicPorz* m3v, i4v, ii4 marg; *OrzQuin* Zv; *ModrzBaz* 84v; Ziemińskiego práwá Księgi dzieięte o gwałcie pánieńskim. *SarnStat* 643 żp, 203.

ε. *Właściwy pannie, cechujący pannę (8)* : *Harpiae* [...] Morskie ptaki pánieńską twarz máyáce *Mącz* 153b; ORSZVLI KOCHANOWSKIEY, [...] KTORA CNOT WSZYTKICH Y DZIELNOSCI PANIENSKICH POCZATKI WIELKIE POKAZAWSZY: NAGLE [...] ZGASLA *KochTr* 2, 11.

Wyrażenia: »panieńska cudność, krasa« = *puellarum forma* *Mącz* (1:1): *Mącz* 117a; NIedołtápióný godności/ Y pánieńkiey wzór cudności/ [...] Pánno vmyłłu męłkiego *ZawJeft* 44.

»panieńska płęc« = *dziewczęca uroda* [szyk 1:1] (2): *BielKron* 340v; VAndá łwych przodkow łercem nie wydálá, Choć płęc pánieńką y tez połtác miálá. *KlonKr* A3v.

Wyrażenie przyimkowe: »po panieńsku« (1): *Puellariter*, Iákoby dzieweczka/ po pánieńsku. *Mącz* 329d.

b. *Odnosi się do określonej panny; w funkcji identyfikującej: jej, tej, o której mowa (8)* :

α. *Stanowiący część ciała panny, o której mowa (2)* : *SkarŻyw* 142; A ty ziemió/ która małz być laná cnotliwych Członków krwiá pánieńkich łwięzú á gorącą/ Niech mię wrogowie w ciemné iáłkinié twé w trącą. *ZawJeft* 31.

β. *Którego panna, o której mowa, jest podmiotem (6)* : *RejZwierz* 46v marg; Tá wnet łkoczywłzy popádlá oicowłki miecz/ [...] y krzyknęłá ná ludzi [...] / á gdzież vcieczecie? á chociay Hetman zábit Hetmáńka dziewczá żywá/ zá mná kto cnotę miłuíe. (marg) Stháłość á łerce [= *odwaga*] pánieńka. (-) *RejZwierz* 86, Bbb2; A on dłuęo próżąc á łkłonić pánieńskiey woley niemogąc/ grozbámi iá łtráłzyć począł *SkarŻyw* 487, 444 marg; *ZawJeft* 48.

A. *Od nie zaświadczonego u nas znacz. 'córka gospodarzy'; odnosi się do określonej panny; należący do niej (1)* : Item powyada yłch Waczek na Waliłchewye panyensky vkradł gdi go Noczowano. [...] Alye gdy łzyá rodzyczy they tho panny dowyedzyeli, záłzye y waczka od zyda [...] dołtali *LibMal* 1547/125.

B. *Ze szczególnym akcentem na niezamężność (9)* :

a. Dotyczy kobiety (3) :

Wyrażenie:

»stan panieński« [szyk 2:1] (3): *ZapWar 1536 nr 2492; RejWiz 39; W łtan infzy/ niż pánieńki/ chce cie Pan Bóg wprawić/ Wielce zwołánego małzonká nábáwić GórnTroas 58.*

b. Może dotyczyć obu płci (6) :

W przeciwstawieniu: »panieński... małżeński« (1): Ale i jz Iána s tego łtádla [tj. małżeństwa] wezwál/ rozumietz dál i jz daleko dóstoynieyffé łtádlo panieńkié i j wyffé i j fwiétfé niżli małżeńkié. *OpecŻyw 41v.*

W połączeniu szeregowym (1): Gdyż i ełt zakon wdowi/ małżeńki/ y pánieńki *RejPos 44v.*

Wyrażenie: »stan, zakon, stadło panieński(e)« [szyk 5:1] (3:2:1): *OpecŻyw 41v;* gdyż y mátkę łwá fwiéttá/ [...] raczył poddác pod pośłuzzeństwo zakonu tego [małżeńskiego]: okázuiąc to/ iż v niego áni pánieńki/ áni żadny zakon poważnieyŝy á wdzięcznieyŝy nie był. *RejPos 43v, 44v; WujNT 93, Aaaaaa3v [2 r.].*

Szereg: »panieński i bezżeński« (1): Stąd to mamy/ iż łtan pánieńki y bezżeńki/ i ełt żywot ánielki w łkázitelnym cieie. [Cf Abowiem w zmartwychwłtáníu áni łię żeniá/ áni zá mąż idá: ále łá iáko ániołowie Boży w niebie. *Matth 22/30 WujNT 93.*

C. Od znac. 'służąca, dworka'; odnosi się do dworki nieokreślonej (8) :

a. Przeznaczony dla dworek (5) : Barwi panienkie zwierzchnie futrami podszite *WyprKr 90;* Obruszi na stol Panienki. *WyprKr 114, 89, 114, 124v.*

β. Złożony z dworek (3) :

Wyrażenie: »panieński dwor« = *gynecaeum, gynecion, gyneconitis, mulierum frequentia, polygyricon Mącz (3): Gyneconitis, vel Gynecion [...].* Fraucimer/ Panieński dwór/ yáko yełt v Krolów y Xiążąt/ gdzie pánnny łwym dworem też służą. *Mącz 9c, 150d, 309a.*

2. Od znac. 'dziewica'; virginalis, virgineus Mącz, Cn; parthenius Mącz; virginarius Cn (173) :

a. Dotyczy kobiety (36) : Parthenius, Latine virgineus, Pánieński/ dziewicy. *Mącz 282a.*

Wyrażenia: »błanka panieńska« = *błona dziewicza (1):* Hymen – Błanka panienską. *Calep 493b.*

»panieński stan« = *życie w dziewictwie (1):* *SkarŻyw 13 cf Szereg.*

»stan panieński« = *dziewice (3):* *RejPos 342v;* wŝyfcy łię w Pánie ráduymy/ á ku zbudowánui łtanu Pánieńkie⁸⁰ iáko i ełt vmęczóná S. Iágniełzká rozczytaymy. *SkarŻyw 67;* Bądź pozdrowioná Márya/ [...] ozdobo y korono łtanu pánieńkiego naiáśnieyŝa. *LatHar 39.*

Szereg: »panieński a zakonny« (1): ktory [duchowny] gdy poznał iey łkłonność/ y ná pánieńki á zakonny łtan Boze powołánie: vpominał iá áby nie miełzkáiąc dobre myłli łwoie pełniłá *SkarŻyw 13.*

a. O ciele dziewicy (1) : Lecż Lew v nog łię iey [św. *Martyny*] położył/ á ciála pánieńkiego nie obráził *SkarŻyw 21.*

β. Właściwy dziewicy, cechujący dziewicę (27) :

Wyrażenia: »cnoty panieńskie« (2): wołáá łię w wielkie cnoty pánieńkie przybierác/ á Chryłtułowi łie podobác/ á niżli [...] przyiázni męłkiey żebrác. *SkarŻyw 71, 194.*

»panieńska czystość, uczciwość« = *dziewictwo, dziewiczość [szyk 13:8] (20:1):* Iáko śmie niewłtydliwy vpor Heretycki/ łluby y chowánia pánieńkiey czyłtośći [...] zwác wymyłly łudzki

SkarŻyw 71, A3v, 71 [2 r.], 112, 124, 142 (15); Pogánin też ofzukány wyrozumiał/ iż w wietfzey wadze v niey vczćiwość Pánienfka byłá/ niź żywot doczeľny. *StryjKron* 406; Dla nas fię słał człowiekiem/ z Pánny fię národził/ A iey pánienfkiey czyľtości niwczym nie náruľzył *ArtKanc* N17, A8v; *LatHar* 152, 477; *KlonKr* A3v.

»panieński(-a) wstyd (a. wstydlivość)« = *modestia virginalis Mącz*; *virginalis verecundia Cn* [szyk 2:1] (3); *Mącz* 499a; *SkarŻyw* 69; Z poyźrzenia świętobliwa iey fárbá pałála: Pánienfki wtyd przebiłá przez oblicze białe *ZawJeft* 46.

Szereg: »panieński, czysty« (1): wiárę Chrześciánfka vczynkámí dobrymi/ y pánienfkim czyľtem żywotem zdočila *SkarŻyw* 20.

[Przen:

Szereg: »panieński a nienaruszony«: O náswiłaľzeby fię dźiľ/ wierz mi/ nie ieden wierny człowiek/ [...] gdyby kto z onych kráin do nas przyľzedł/ ktorých iefzczę wiárá Chrześciánfka pánienfka y nienáruľzoná cáłość zátrzymála. *WerReguła* 15 (*Linde*).]

γ. *Przysługujący dziewicy* (2) :

Wyrażenie: »korona panieńska« (2): Ale iijz panná Mariá matuchna bożá/ iefť panna nad pannami/ [...] dlá tego tą koroną wtorą panienfka iefť vkoronowána *OpecŻyw* 187v; *SkarŻyw* 341.

Szereg: »męczeński i panieński« (1): Myślác pánienká iľz [...] obudwu koron/ męczeńfkiey y pánienfkiey mieć niemogła: wolála przy Pánu Bogu/ niźli przy cieľefney czyľtości zoľtác *SkarŻyw* 341.

b. *Może dotyczyć obu płci* (9) : nietylko lámá Pánná Mária pánienfťwo byłá ślubilá/ ále y Iofeph przez nię/ y dla niey/ pánienfťwo záchował: áby fię Pan náľz národził z małżeńťwá pánienfkiego. *WujNT* 227.

Wyrażenie: »panieńskie dziewicťwo« (1): Maľżeńťwá y żon zmwioných odľtápili pokutuiący. Poświęćenie Pánienfkiego dziewicťwá Bogu. *SkarŻyw* 76 *margin*.

α. *Właściwy ludziom zachowującym dziewicťwo* (6) :

Wyrażenie: »czystość, doskonałość panieńska« [szyk 5:1] (5:1): aboczyem duch ľzwyąty w czyľtoľczy panyenfkyey fyą kocha, y w czyľtych ľerczach rath odpoczywa *PatKaz II* 40; *SeklWyzn* f2v; *GrabowSet* P3v; Bo iź dobra iefť czyľtość maľżeńfka/ ľepfza wľtrzymięzliwość wdowia y bezżeńfka/ á nalepfza doľkonáłość pánienfka *WujNT* 309, 201, Yyyyy2.

Szeregi: »panieński i bezżeński« (1): CZYSTOSC Pánienfka y bezżeńfka zacnieyľza niźli maľżeńfka *WujNT* Yyyyy2.

»panieński abo wdowi« (1): [*ewangelicy*] záchowác fię komu w czyľtości pánienfkiey ábo wdowiy/ zá rzecz niepodobną máiá *WujNT* 201.

β. *Składający się z ludzi zachowujących dziewicťwo* (1) : Day prawdę twą świętą tym ktorzy czyľci ľá/ [...] Tyś ogárniony iefť tym to Pánienfkim zborem/ [...] Cić ľá w thwoiey licźbie co czyľtotę máiá *ArtKanc* O16.

A. *O Pannie Marii* (100) :

a. *Odnosi się do Marii z akcentem na jej dziewicťwo* (93) :

Wyrażenia: »stan panieński« = *dziewica* (1): CHwalmyż wzyficy z wefelem Stworzycielá fwego/ Bo prze náfze zbáwienie z Stanu Pánieńfkiego: Dziecię fię národziło *ArtKanc* Bv.

»syn panieński« (5): O dzywna rzecz yfch mądrofzcz bofka oczycz wfzech vyekow ktorego kroleństwo koncza nyema ten fyą ftał (poth czafem) fynem panyenfkym *PatKaz II* 49, 39; *SkarŻyw* 510; Witay Pánie Iezu Chryfte/ fłowo Oycowfkie/ Synu Pánieńfki *LatHar* 221, 221.

W przen (1) : Witay Pánie IEzu Chryfte/ [...] kwiatku y owocu pánieńfki. *LatHar* 221.

α. *Stanowiący część dziewiczego ciała Marii lub będący wytworem jej organizmu* (78) : matka [...] na fwych go ręku nofiła/ panieńfkim mlékiem kármila. *OpecŻyw* 161; tys mie boga ij człowieka twymi pierfiami panieńfkimi kármila *OpecŻyw* 185v, 15v, 17, 17v, 20v, 21 (10); duch fzwyały [...] gotoual fyey nayczyfthfzego fercza krew panyenfką ku fprawy czlouyeczenftwa przyącz fynu bozemu *PatKaz II* 43v, 31, 34v [2 r.], 38v, 39, 57v (10); *RejPos* 87, [105]v; *RejZwierc* 197; O Pánie vkáżyfz/ miłośierdze fwe dżiś/ Zbáwicielá twego/ z ciáálá pánieńfkiego. *ArtKanc* A11; *SkarKaz* 489b.

Wyrażenie: »żywot, wnętrności, łono panieński(e)« [szyk 34:10] (41:2:1): NAftál nám dzień wefoly národzenia bożego z żywota panieńfkiego *OpecŻyw* 17, 9, 14, 100v; pofzwyały y duch fzwyały [...] kofczyolem wktorem myalo lezcz dzyeuyącz myefyaczy czyalo boze na oltarzu wnętrnofczy yey nayczyfthfzych panyenfkych *PatKaz II* 42, 30v, 31, 35, 41v, 47; urodzy fyą pan wokrágu zyemye a lono panyenfkye bądzye zbauyeny poganfkye *PatKaz III* 102v, 102v; *WróbŻołt* B6v; *RejPs* 105v; *KrowObr* 49; *RejZwierc* 15; *OrzRozm* M4; *RejPosWiecz*² 91v; *KuczbKat* 30; *WujJud* 71; *CzechRozm* 163, 163v; *SkarŻyw* 241; *CzechEp* 178, 291, 295, 310; *NiemObr* 97, 98; Skarb drogi miłości Bofkicy/ Spuścił fię w żywot pánieńfki/ Zrzádeniem Bożym wcielony/ Náđ obyczay przyrodzony. *ArtKanc* C3v, A11v, A19, N19v, T17v; Iezu z Duchá S. cudownie pocżety/ y przez dziewięć mieięcy w pánieńfkim żywocie nofzony/ zmiłuy fię. *LatHar* 336, 232, 407, 573; *WujNT* 92, 115, 309, 386 [2 r.]; *WitosłLut* A6v.

Szeregi: »czysty ((prze)na(j)czystszy), panieński« (8): o dziećie moje náflodffe/ ktoré ia [...] porodziwfly czyftym panieńfkim mlékie^m kármila *OpecŻyw* 147v, 9, 20v, 100v, 147; przetoſch to byl przenayczyfthfzy panyenfky zyuoth wktorym bofthwo odpoczyua *PatKaz II* 41v, 42; *PatKaz III* 91v.

»naświętszy, panieński« (1): [Chryſtus] wziął ná fię náture człowieczenftwá náfzego z naświętlézéy pánieńfkicy krwie twoiéy *SiebRozmyśl* G2v.

»nienaruszony, panieński« (4): *OpecŻyw* 181; [Chryſtus] z nienáruſzonego żywotá pánieńfkiego národzić fię raczył *WujNT* 309, 386 [2 r.].

»panieński a niewinny« (1): A wżákoż nie mogło wytrwác pánieńfkie á niewinne ferce iey/ áby miało byc bez wyełkicy żáłoſci [.] *RejPos* [105]v.

β. *Którego dziewica Maria jest podmiotem, sprawowany przez nią* (1) : lezcz bądzye baranek na zyemy a panyenfkym urzádem bądzye uychouan bog y czlouyek *PatKaz III* 103.

γ. *Właściwy Marii jako dziewicy* (7) : profżę cię przez pánieńfką twoię pokorę/ [...] ábyś [...] *LatHar* 228.

Wyrażenia: »cześć panieńska« (1): wktory^m [poświęceniu] duch fzwyały tak yą napelnył yfz doftoyna byla pocżacz otrzymawfzy czełzcz panyenfką *PatKaz III* 96v.

»panieńska czystość« (1): [Chrystus] wyśledł przez łwé łwięte narodzenie z Marie rozdżki panienłkie czyłtołci/ przez włfytkie trudnołcij. *OpecŻyw* 15.

»doskonałość, zupełność panieńska« = *dziewictwo* (1:1): ktora [Maryja] y godności máćierzyńłkiej dołtąpiła/ y dołkonałości pánieńłkiej nie vtráćiła *LatHar* 413; *WujNT* 5.

»sromieźliwość panieńska« (2): *OpecŻyw* 146; O panⁿo blogołlauyona marya czo czyą przyuyodlo na gorą łcristułem caluaryą, czemu czyą nyeoduyodla fromyefzlyuolzcz panyenłka *PatKaz III* 128v.

b. *W funkcji identyfikującej: jej (od „panna” w funkcji zbliżonej do imienia własnego)* (7) : POłłan był Anyoł Gábryel [...] do pánny połlubioney mężowei/ kthoremu imię było Iozeph/ [...] á imię pánieńłkye Mária. *RejPos* 269v; *SkarŻyw* 244.

a. *Którego Maria jest podmiotem, uczyniony lub doświadczony przez Marię* (5) : Rozmyłł tu łobie iako troytza łwięta oczekáwála odpowiedzi ij przyzwolenijá panieńłkie^{eo} ku wcieleniu łyna bożego. *OpecŻyw* 8v; Pytá paⁿna obyczáiu poczęciá Elzbiety/ a ona zafię panieńłkiego *OpecŻyw* 11v; *SkarŻyw* 244; *CzechEp* 178; *NiemObr* 144.

B. *Od znac. ‘dziewica, która poświęciła życie Bogu; zakonnica’; przeznaczony dla zakonnic* (28) : Máiąc lat dzieięć/ pátrząc ná twarz łwoię w wodzie/ vyrzáła ná głowie łwey záłłonę zakonną ábo velum. (*marg*) Widzenie zasłony pánieńłkiej w wodzie. (-) *SkarŻyw* 192.

[*W przeciwstawieniu: »panniejski ... mniski«: A ta rzecz łie więcei przygadzáła w Kłáštórzech Panniełłkich/ niż Mniłłkich ConfKwiat Z3v.*]

Wyrażenie: »klasztór panieński« [szyk 22:4] (26): *PatKaz III* 154; Tenże Bolełław Pudikus w Záwichołłcie dáł połtáwić kłáštór pánieńłki łwiętey Kłary *BielKron* 364, 325v, 355v, 358, 364 [3 r.], 366, 371; *KwiatOpis* B3v; Kłóenie y Mátki pierwłze kłáštórow pánieńłkich w Niemcech z Angliey. *SkarŻyw* 518 *marg*, 13, 99, 140, 141, 178 (13); *WujNT* 440; *SkarKaz* 418b; [*ŻywEufr* 19; *ConfKwiat* Z3v].

Szeregi: »panieński i (a) męski« [szyk 1:1] (2): (*marg*) Budowanie kłáštórow męłłkich y żeńłłkich. (-) potym nábudowála kłáštórow męłłkich y pánieńłłkich y ná pielgrzymy rozmáitych gołłpod *SkarŻyw* 140, 178; [...] pokłástorzych mąłłkich y panyenskyech *ŻywEufr* 19].

»panieński i mniski« (1): iż zá kilá lat y rychley [Luter] włzytki kłáštory pánieńłkie y mnilłkie w Sáłłkiewy źiemi łpułłtołzył *SkarKaz* 418b.

a. *Od znac. ‘kapłanka pogańska’* (1) :

Wyrażenie: »klasztór panieński« (1): Y przeto y ony [poganie] kłáštory pánieńłkie dla chwały Bogiń łwych mieli. *SkarŻyw* 71.

3. *Od znac. ‘czysty młodzieniec, mężczyzna wstrzemięźliwy seksualnie’* (19) : Ián Ewanieliłta/ bo Ewanielię nápirwey kázál. Ián panitz czyłty ij panienłki wzór. *OpecŻyw* 48.

W przeciwstawieniu: »panieński ... małżeński« (1): iż łtan pánieńłki ielł nie tylko ku záchowániu podobny/ ále y dáłeko zacnieyłzy nád małżeńłki *WujNT* 872.

Wyrażenie: »stan panieński« (3): [Cić łą ktorzy łię z niewiáłłtami nie pokaláli.] *Bo dziewicami łq.* (*Apoc* 14/4.) Tu widzimy/ iż łtan pánieńłki ma ołobliwe zapłáty w niebie. *WujNT* 872, 872 [2 r.]; [że ministrowie waszy łłuby przy stanu panieńłkim czyniá *AktaSynod* I 135].

α. *Właściwy czystemu młodzieńcowi lub mężczyźnie (11)* : który [Jowinian] chcąc łtan Małżeńki nád dziewiczy wyłtawić/ powiadał iż nie ná Ianie ktorj żjwot pánieńki wiodł/ ále ná Pietrze który w małżeńłtwie bjł/ P.Chryłtus zbudował kościoł łwoy. *SkarJedn* 68.

Wyrażenie: »czystość panieńska« [szyk 6:3] (9): IVlian S. zmlodości będąc bogatych rodzicow Anthyocheńłkich iedyny Syn/ czyłtości łię pánieńłkiey rozmiłował *SkarŻyw* 178; *ReszPrz* 35; *WerKaz* 292; *LatHar* [++2]v, 678; *KlonKr* D3; Nád Iozephá zásię, onęgo w czyłtość pánieńłką [...] bogátęgo, Páná AEgyptłłkieęgo, co drożłzęgo? *GosłCast* 3, 6, 7.

Szereg: »czysty, panieński« (1): *SkarŻyw* 408 cf *W przen*.

W przen (1) : Potjm Domicjan przjwieść przedłie kazał Ianá ś. [...] kazać mu łwym Bogom ofiary czynić: włlyłzał z czyłte⁸⁰ one⁸⁰ pánieńłkie⁸⁰ łercá mężny głos *SkarŻyw* 408.

A. *O Chrystusie; o Jego ciele (4)* : Oglądáy bok moy/ ij włlyłtko cialo moie pánieńłkie/ niewinną krwią obláné *OpecŻyw* 141, 100v; *LatHar* 298.

Szereg: »naświętszy, panieński« (1): któryś [smęłek] miála/ gdy syn twóy namilłzy był łkázan ná ono okrutné biczwánié/ gdy [...] ięgo naświęłzłé ciáło pánieńłkie obnáżyłi *SiebRozmyśl* I2v.

II. *Przymiotnik od „pani” ‘kobieta’: żeński, kobiecy; matronalis Mącz (13)* : Matronalis, Niewieści/ pánieński/ gołpodinien. *Mącz* 211a; w tym ofobá łtála/ Połtác łnalzłci pánieńłką/ álbo wdowią miála. *KołakCath* A3.

Wyrażenie: »panieńska płęc« = *kobieta(-y)* [szyk 1:1] (2): *WróbŻółłGlab* A4; Skaże Sędzia ięfli łtroná ięłł Pánieńłka płęc/ iże łye może popráwić *GroicPorz* z2.

Szereg: »tak panieński jako i mężczyński« (1): A ták y ná wielu inych mieyłłcach łzyroce zázwdy Pan opátrowác á zázwdy zdobić raczył łtan then [dziewiczy]/ thák w pánieńłkim iáko y w mężczyńłkim żywocie. *RejPos* 343.

a. *Przeznaczony, odpowiedni dla kobiety (7)* : *BielKron* 56v; bulla, To yełł/ yáka łłzczáca rzeć [!] miedzi pięłkrołłzkámi panieńskimi. *Mącz* 28a; Palla, Pánieński płáłzc. *Mącz* [273]c, 76a, 129d; [2 noże mężkie [...], dwoje nożenki panieńskie za fl. 4 *InwMieszcz* 1586 nr 274].

Wyrażenie: »odzienie, szata panieńska(-ie)« [szyk 1:1] (1:1): *Mącz* 69b; Amictorium – Białłe odzienie panienskie, gżło cziałnocha. *Calep* 61a.

[*Szereg*: »tak męski jako i panieński«: aby wacki wszyłłkie były sowite a z zamszu prawęgo, dobrego, na wierzchu, tak męskie jako i panieńskie *WilkPozn* III 1576 nr 71.]

b. *Będący wytworem organizmu kobiety (1)* :

Szereg: »niewieści abo panieński« (1): iż Iezus Pan z nafienia Dawidowęgo/ á ięfli z Dawidowęgo/ tedy nie z nafienia niewiećięgo ábo Pánieńłkieęgo *CzechRozm* 154v.

III. *Zestawienia w funkcji nazw specjalnych (2)* :

bot. »panieński włos« = *prawdopodobnie Hordeum murinum L.; jęczmień płonny, roślina dwuletnia z rodziny traw (Gramineae)* (1): Aegylops [...] vitium frumenti est, alias festuca, et a Vergilio sterilis avena dictum, Záyęcze ziele/ pánieński włos/ Owśikiem niełłtórzi zową. *Mącz* 4b.

med. »panieńska żyła« = *vena Saphena; żyła nożnicowa* (1): Náuká o pułłzczániu krwi. Zylámi nie pułłzczáy iedno gdy Miełłęc ięłł w tych známionach. [...] W Niedźwiadku/ okrom Pánieńłkich żył. *Goski* *.

Synonimy: **I.1.** *dziewczy*; **2.** *dziewiczy*; **II.** *białogłowski, niewieści, żeński*; **III.** »panieński włos«: *owsik*, »zajęcze ziele«.

LWil, (ZZa)